

Особливості післядипломній педагогічній освіті вчителів фізичної культури

Безугла Л. І.

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

Анотація:

Розглянуто тенденції освіти упродовж всього життя. Вибрано категорії респондентів, які були старші від 30 років. Обґрунтовано актуальність та необхідність післядипломної освіти для професійної компетентності фахівців з фізичної культури. Визначено напрями організації неперервної освіти вчителів фізичної культури: інформаційна освіта; вдосконалення рухових умінь та навичок; креативний розвиток. Для розвитку творчої активності вчителів з фізичної культури рекомендується проведення науково-практичних семінарів у формі диспутів, діалогів, обміну професійним досвідом, презентацій відкритих уроків. Зазначена важливість створення диференційних програм, які б враховували національні традиції та мали корекційно-відновлювальний та оздоровчий вплив. Встановлено, що провідне місце в професійній компетентності вчителів з фізичної культури є рівень їх рухових умінь та навичок.

Безуглая Л. И. Особенности последипломного педагогического образования учителей физической культуры. Рассмотрены тенденции образования на протяжении всей жизни. Выбраны категории респондентов, которые были старше 30 лет. Обоснована актуальность и необходимость последипломного образования для профессиональной компетентности специалистов по физической культуре. Определены направления организации непрерывного образования учителей физической культуры: информационное образование; совершенствование двигательных умений и навыков; креативное развитие. Для развития творческой активности учителей физической культуры рекомендуется проведение научно-практических семинаров в форме диспутов, диалогов, обмена профессиональным опытом, презентаций открытых уроков. Отмечена важность создания дифференциальных программ, которые бы учитывали национальные традиции и имели коррекционное, восстановительное, оздоровительное влияние. Установлено, что ведущее место в профессиональной компетентности учителей физической культуры является уровень их двигательных умений и навыков.

Bezuglaya L. I. Features of physical training of teachers of postdiploma pedagogical education. The tendencies of education are considered during all of life. The categories of respondent which 30 years were more senior are chosen. Actuality and necessity of postdiploma education for the professional competence of specialists on a physical culture is grounded. Directions of organization of continuous education of physical culture teachers are certain: informative education; perfection of motive abilities and skills; creative development. For development of creative activity of physical culture teachers is recommended to lead through scientific practical seminars in form of disputes, dialogs, exchange by work experience, presentations of the opened lessons. Noted importance of creation of the differential programs which would take into account national traditions and had a correction, restoration, health influence. It is set that a leading place in the professional competence of teachers of physical culture is level of their motive abilities and skills.

Ключові слова:

післядипломна, освіта, професійна, компетентність, неперервна, освіта, фізична, культура.

последипломная, образование, профессиональное, компетентность, непрерывная, образование, физическое, культура.

postdiploma, education, professional, competence, continuous, education, physical, culture.

Вступ.

У контексті приєднання України до Болонської декларації все більшої актуальності набувають питання створення системи одержання професійної освіти впродовж всього життя (Lifelong learning). Положення концепції неперервної освіти містяться практично в усіх державних програмних документах останніх років. Розвиток особистості, здобуття нових знань, умінь та навичок, які збагачують особисте зростання кожної людини – це справа освіти впродовж всього життя. Фахівці стверджують, що „нині вже не диплом визначає придатність до праці, а освіта протягом всього життя є головним чинником науково-технічного прогресу, відновлення і відтворення суспільних ресурсів і, насамперед, здатності людини динамічно адаптуватися до нових професійних вимог” [4, с. 7–8]. В умовах нестабільності, особливого значення набуває питання формування в людей нових життєвих стратегій, зокрема компетентності, гнучкості поведінки та соціальної мобільності. Будь-які знання не є чимось сталим, вони постійно знаходяться в процесі змін. Певні зовнішні чинники, а саме конкуренція на ринку праці, запити суспільства вимагають від фахівців нових стратегій і методів роботи для успішного просування вперед. Останнім часом спостерігається постійне розширення сфери освітніх послуг, що, в свою чергу вимагає від сучасного фахівця

в галузі освіти високої професійної компетентності.

Професія вчителя є однією з найважливіших професій у будь-якому суспільстві. Згідно з Національною доктриною розвитку освіти в Україні, Державною програмою „Освіта” (Україна XXI століття), Державною програмою „Вчитель”, Закону України „Про загальну середню освіту” вчитель визначається як „особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює професійну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров’я якої дозволяє виконувати професійні обов’язки в навчальних закладах освіти” [7]. Сьогоднішні умови життя вимагають від вчителя все більш інтегрованих знань для успішної організації навчально-виховного процесу і значне місце посідають інноваційні процеси, модернізація змісту та структури занять, генерування і реалізація нових ідей та освітніх ініціатив. Для постійного педагогічного зростання та отримання морального задоволення від особистого росту велике значення набуває неперервна освіта.

Неперервна освіта була завжди об’єктом дослідження багатьох вчених: Ананьєва Б., Андрущенко В., Антошкіної Л., Ахріпова С., Беккера Г., Белла Д., Болтівець С., Булгакова В., Вовканича С., Гончаренко С., Друкера П., Зязюна І., Патори Р., Кременя

В., Кумбса Ф., Кузьменка Л., Семів Л., Степанової О., Тоффлера Е., Федорова Н., Форе Е., Чикурова О. та інших.

Разом з тим, у цій сфері є ще багато недостатньо розглянутих питань, зокрема, післядипломна освіта вчителів фізичної культури. Водночас, доречним буде вказати й на протиріччя між вимогами суспільства до вчителя фізичної культури, який покликаний постійно вдосконалювати свої знання, уміння та навички з питань формування, збереження та зміцнення здоров'я учнівської молоді, та їх недостатньою практичною реалізацією в сучасних умовах. Існуюча система післядипломної освіти не завжди дає можливість вибрати курси перепідготовки, щоб повною мірою придбати необхідні для професійної діяльності знання та підвищити свою кваліфікацію. Виникає необхідність у розробку нових підходів до змісту, форм і методів професійної підготовки у продовж всього життя для вчителів з фізичної культури.

Робота виконана за планом НДР Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов.

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета дослідження полягає у розгляді особливості післядипломної педагогічної освіти вчителів фізичної культури.

Методи й організація досліджень. Для розв'язання дослідницької проблеми було застосовано комплекс методів: аналіз і узагальнення психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження, аналіз документальних матеріалів, Internet інформація та власний практичний досвід. Дослідження проводилося згідно з концепцією розвитку неперервної освіти в Україні.

Результати досліджень.

Аналіз літературних джерел показав, що в Європі 70 % опитаних виявляють бажання вчитися впродовж усього життя. Основною причиною такого вибору для жінок було отримання загальних знань, а для чоловіків – професійна кваліфікація. При цьому 80 % з опитаних вважають, що освіта має покращити їхнє професійне життя, а 72 % – особисте [4]. Отже, основним стрижнем інтелектуального розвитку сучасних фахівців у будь-якій сфері діяльності є система неперервної освіти. Саме ці фактори визначають перспективи реалізації принципів неперервної освіти.

Для проведення авторського дослідження особливостей розвитку неперервної освіти вчителів фізичної культури, вибрано категорії респондентів, які були старші від 30 років. Дослідження, проводилося у формі опитування та анкетування у результаті чого, ми з'ясували, що набуттю практичного досвіду як способу професійного зростання надають значення 35% опитаних вчителів фізичної культури до 35 років та 46 % у віці до 50 років. На запитання „Як часто потрібно підвищувати кваліфікацію?” у відповідях респондентів вказано на період раз на 2–3 роки. Підтвердженням доцільності цього є думка міжнародних експертів: якщо раніше

вищої освіти було достатньо для 20–25 років ефективної практичної діяльності, то сьогодні оптимальний термін ефективності становить 5 років, а у галузях наукової та технічної діяльності – 2–3 роки. Це пов'язане перш за все з бурхливим розвитком освітніх технологій, що призведе до прискорення процесу старіння окремих компонентів професійного досвіду.

У зв'язку з різким погіршенням здоров'я дітей та молоді, до вчителя фізичної культури, висуваються все більше вимог. На уроках з фізичної культури вчитель повинен не тільки формувати рухові уміння і навички й розвивати та вдосконалювати фізичні й морально-вольові якості та розумові здібності. Учитель фізичної культури вирішує одночасно освітні, розвивальні і виховні задачі. Він повинен вивчати школярів, їхні функціональні можливості, стан їхнього здоров'я, а також враховувати індивідуальні особливості учнів. Учитель постійно повинен контролювати фізичне навантаження учнів, регулювати кількість вправ, число їх повторень, час виконання, форму і характер рухів (їх амплітуду, темп, напругу, координаційну складність, умови виконання тощо). Для кожного учня необхідний диференційований підхід з врахуванням їх соматичного здоров'я та рівня фізичної підготовки. Розвиток дітей навіть одного й того ж віку проходить нерівномірно, у період статевого дозрівання різниця в показниках фізичного розвитку хлопчиків і дівчат значно відрізняється. Обов'язковою умовою правильної організації уроків з фізичної культури є і попередження можливих травм.

Вчитель з фізичної культури має мати і високий рівень загальної і педагогічної культури, що характеризується: ясністю, чіткістю, дохідливістю, логічністю мовного спілкування; уміння користуватися інтонаціями голосу, жестом, мімікою; високою технічною підготовкою до показу різних рухів, знати та вміти виконувати прийоми підтримки і страховки. Він повинен постійно виховувати у школярів фізичні та вольові якості, етичні, естетичні, моральні та гігієнічні норми, вміння орієнтуватися в просторі і в часі тощо. Стимулювати і послідовно розвивати індивідуальні здібності учнів, вміти підтримувати їх творчу ініціативу, тактовну усувати недоліки фізичного розвитку, рухових проявів та в поведінці. Своєрідність і особлива складність роботи вчителя з фізичної культури визначається високою руховою та емоційною діяльністю учнів, постійною необхідністю долати труднощі, значною кількістю стресових ситуацій.

З огляду на це, вчитель фізичної культури, повинен мати не тільки базову академічну освіту, але й: володіти сучасними інноваційними технологіями в галузі навчально-виховного та спортивно-тренувального процесу; постійно знайомитися з науково-методичною літературою; виконувати дослідницько-експериментальну, інформаційно-просвітницьку, профілактично-корекційну та

діагностична робота. Підвищені вимоги до сучасного уроку вимагають постійного вдосконалювання рівня професійної підготовки вчителів з фізичної культури. Зокрема, він постійно повинен оновлювати знання з предметів психолого-педагогічного та медико-біологічного циклу, теорію і методику фізичного виховання, методику застосування різних інноваційних технологій в галузі оздоровлення, корекції та профілактики різних відхилень у здоров'ї школярів. *Тому, вчителям з фізичної культури, необхідно постійно підвищувати кваліфікацію для професійної компетентності. Професійну компетентність, ми розглядали, як високий рівень підготовленості до виконання поставлених завдань в процесі професійної діяльності. Обов'язковою умовою, вдосконалення професійної компетентності вчителів з фізичної культури, є післядипломна освіта. Вона дозволяє швидко адаптуватися в змінних умовах в сучасному світі і в системі освіти зокрема. До основних напрямків якої, слід віднести: інформаційну освіту; вдосконалення рухових умінь та навичок, креативний розвиток вчителя.*

Інформаційну освіту, ми розглядали як складову частину післядипломної освіти, що пов'язане з високими темпами розвитку науки та освіти, зокрема. Своєчасна інформатизація є провідною тенденцією соціально-економічного прогресу у всіх галузях людської діяльності, у тому числі й у професійній підготовці фахівців. Сучасні інформаційні й мультимедійні технології допомагають збору, обробки та розповсюдженні інформації. Це сприяє інтенсифікації інтелектуальної діяльності за рахунок підвищення наочності, доступності та розширює можливості для самоосвіти будь-якої людини. Одним з напрямків інформатизації освіти є впровадження дистанційних форм навчання у післядипломну освіту вчителів. Яка дозволяє, незалежно від місця знаходження тих, хто навчається, отримувати електронні підручники та інше навчально-методичне забезпечення для самостійного опрацювання матеріалу в зручний час та без відриву від виробництва.

Використання сучасних інформаційних і комп'ютерних технологій у післядипломної освіти вчителів з фізичної культури сприяє вирішенню багатьох проблем пов'язаних з використанням інноваційних оздоровчих та виховних методик при проведенні навчальних занять. Існування спортивного інформаційного простору надає можливості обміну інформацією та відеоматеріалом який може допомогти на початковому етапі освоєння різних рухових дій створення загального уявлення про схему та траєкторію руху.

Але, провідне місце в професійної компетентності вчителів з фізичної культури є рівень їх рухових умінь та навичок. Високий рівень рухової підготовки неможливо забезпечити без проведення очних практич-

них занять. Так, вивчення техніки та тактики будь-яких спортивних чи рухливих ігор, естафет, фізичних вправ, методики колективних дій повинна відбуватися на спортивних майданчиках. Розгляд організації навчальних занять з фізичної культури, а саме: фронтальний, груповий, круговий, індивідуальний та їхні варіанти: одночасне виконання вправ і пов'язаних з ними завдань у парах, трійках, групах та ін., вимагає не тільки зорового аналізу а й розвитку уміння орієнтуватися в обстановці, яка постійно змінюється, в різних навчальних ситуаціях і поведінках дітей. Ознайомлення з інтерактивними методами навчання у процесі практичних занять, тренінгів, проведення майстрів-класу, взаємодія всіх учасників післядипломної освіти сприяє вдосконаленню їх рухових умінь та навичок.

Робота вчителя з фізичної культури вимагає постійного творчого розвитку, для усебічного й гармонійного виховання учнів. Креативний підхід обумовлюється необхідністю реалізації індивідуальних задатків та здібностей кожного школяра, задоволення в навчальному процесі їх інтересів та потреб у рухах. Все це вимагає відмови від надмірної уніфікації і стандартизації змісту навчально-виховного процесу а також створення *диференційних програм, які б враховували національні традиції та мали* корекційно-відновлювальний та оздоровчий вплив. Проведення науково-практичних семінарів у формі диспутів, діалогів, обміну професійним досвідом, презентацій відкритих уроків сприяє розвитку творчої активності вчителів з фізичної культури.

Висновки.

Визначена проблема є актуальною і потребує подальшого більш глибокого дослідження. Останнім часом все відчутнішим стає розрив між раніше набутими професійними знаннями та навичками з одного боку, і вимогами до них постійно трансформуючого ринку праці – з другого. Тому, післядипломна освіта – є одним з найважливіших чинників конкурентоспроможності та самодостатності в постійно змінювальному світі.

Пошук оптимальних варіантів післядипломної освіти, перехід від догматичного навчання до сприяння саморозвитку творчої особистості вчителя з фізичної культури, який розуміє значення здоров'я, знає оптимальні шляхи, засоби та методи його формування, має відповідальне ставлення та спрямованість на зміцнення здоров'я вихованців – одне з головних завдань на сучасному етапі розвитку педагогічної освіти.

Перспективою нашого дослідження є розробка й теоретичне обґрунтування концептуальних та психолого-педагогічних засад післядипломної освіти не тільки вчителів з фізичної культури загальноосвітніх навчальних закладів а й всіх фахівців з фізичного виховання та спорту.

Література:

1. Актуальність проблеми післядипломної освіти педагогічних кадрів у період відродження національної школи. Тези, доп., наук. конф. К.: УІПКККО, 1993. 112с.
2. Бабік Н. М. Пріоритети розвитку післядипломної педагогічної освіти. Педагогічна газета. 2001. №1(79). С. 2.
3. Богданов В. М., Пономарев В.С., Соловов А. В. Информационные технологии обучения в преподавании физической культуры. Теория и практика физической культуры. 2001. № 8. С. 55.
4. Владиславлев А. П. Непрерывное образование: проблемы и перспективы. М., 1978. 175 с.
5. Железняк Ю. Д., Петров П. К. Основы научно-методической деятельности в физической культуре и спорте. М.: Academia, 2001. 261с.
6. Здоров'я та освіта : проблеми та перспективи . гол. ред. А. Г. Рибковський. Донецьк : ДонДУ, 2000. 416 с.
7. Закон України „Про загальну середню освіту”. К.,1999. С.31.
8. Національна доктрина розвитку освіти . . Освіта України. 2002. №33, с.2.
9. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 . Інститут педагогіки і психології АПН України. К., 2004. С.25.
10. Степанова І.В. Шляхи використання сучасних фізкультурно-оздоровчих технологій в системі підготовки кадрів з фізичного виховання . Міжнародний наук. конгрес “Олімпійський спорт і спорт для всіх. Тези доповідей. – К.: 2010. С. 738.

**Информация об авторе:
Безугла Лариса Ивановна**

L.Oren@mail.ru
Горловский государственный педагогический институт
иностранных языков
ул. Рудакова, 25, г. Горловка, 84626, Украина.
Поступила в редакцию 23.03.2012г.

References:

1. Aktual'nist' problemi pisljadiplomnoyi osviti pedagogichnikh kadriv u period vidrodzhennia nacional'noyi shkoli [Actuality of problem of postdiploma formation of pedagogical shots in a period of the revival of national school], Kiev, UIPKCKO, 1993, 112 p.
2. Babik N. M. *Pedagogichna gazeta* [Pedagogical newspaper], 2001, vol.1(79), pp. 2.
3. Bogdanov V. M., Ponomarev V.S., Solovov A. V. *Teoriia i praktika fizicheskoy kul'tury* [Theory and practice of physical culture], 2001, vol.8, pp. 55.
4. Vladislavlev A. P. *Nepreryvnoe obrazovanie: problemy i perspektivy* [Continuous education: problems and prospects], Moscow, 1978, 175 p.
5. Zhelezniak IU. D., Petrov P. K. *Osnovy nauchno-metodicheskoy deiatel'nosti v fizicheskoy kul'ture i sporte* [Bases to scientifically-methodical to activity in a physical culture and sport], Moscow, Academia, 2001, 261 p.
6. Ribkovs'kij A. G. *Zdorov'ia ta osvita: problemy ta perspektivi* [Health and education: problems and prospects], Donetsk, DONDU, 2000, 416 p.
7. Zakon Ukrayini „Pro zagal'nu seredniu osvitu” [A law of Ukraine „About universal school education”], Kiev, 1999, pp. 31.
8. Nacional'na doktrina rozvitku osviti [National doctrine of development of education]. *Osvita Ukrayini* [Education of Ukraine], 2002, vol.33, pp. 2.
9. Sushchenko L. P. *Teoretiko-metodologichni zasady profesijnoyi pidgotovki majbutnikh fakhivciv fizichnogo vikhovannia ta sportu u vishchikh navchal'nikh zakladakh* [Theoretical methodological principles of professional preparation of future specialists of physical education and sport in higher educational establishments], Dokt. Diss., Kiev, 2004, pp. 25.
10. Stepanova I.V. *Shliakhi vikoristannia suchasnikh fizkul'turno-ozdorovchikh tekhnologij v sistemi pidgotovki kadriv z fizichnogo vikhovannia* [Ways of the use of modern athletic-health-improvement technologies in the system of training of personnels from physical education]. *Olimpijs'kij sport i sport dlia vsikh* [Olympic sport and sport is for all], Kiev, 2010, pp. 738.

Information about the author:

Bezuglaya L. I.
L.Oren@mail.ru
Gorlovka State Pedagogical College of Foreign Languages
Rudakova str., 25, Gorlovka, 84626, Ukraine.
Came to edition 23.03.2012.